

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra politologie a evropských studií

PEHR, Michal: České politické strany 1945-1946. Praha 2006. 306 s. Disertační práce předložená na Ústavu politologie FF UK v Praze.

P o s u d e k

Předloženou disertační práci PhDr. Michala Pehra vnímám jako vítaný příspěvek k prohloubení našeho poznání o sice časově krátkém, ale velmi významném období třetí Československé republiky. Navíc si vybírá jedno z klíčových témat pro poznání politického systému, téma dosud nepřiliš probádané, resp. s řadou téměř bílých míst, a pokouší se o mezioborový přístup, analyzuje jevy ze zorného úhlu politologa a historika.

Pojednání má logickou strukturu a postihuje téměř všechny relevantní oblasti týkající se působení politických stran jako základních aktérů politických systémů.

Pozitivně hodnotím především materiálovou základnu práce tvořenou širokou škálou pramenů, včetně dobových tištěných pramenů, a sekundární literaturou české i zahraniční provenience. Zvláště bych chtěl upozornit na fakt využití fondů řady archivů, ústředních, stranických, vědeckých institucí a také soukromých, což podle mého názoru přispívá k tomu, že badatelovy závěry jsou opřeny nejen o dostatečné množství, ale také relevantní materiály, a mají tak velkou vypovídací hodnotu. Současně se mu podařilo vhodně skloubit tyto zdroje s memoárovou literaturou a využít výsledky dosavadního zkoumání tématu, proto práce není na mnoha místech jen systematizací poznatků, shrnutím a potvrzením dříve známých skutečností, ale přináší i nové postřehy, a jak jsem už shora uvedl, obohacuje naše poznatky o počáteční fázi politického dění po 2. světové válce. Přes úzký časový záběr práce, sledující v podstatě pouze jeden rok existence poválečného politického stranictví, Pehrovy pokusy o komparace, zejména ve vztahu ke stranicko-politickému systému

první ČSR, jsou přínosné i pro lepší poznání existence a činnosti politických stran v časových úsecích mimo striktně vymezené období.

Z hlediska metodologie (analýza, kritický přístup ke zdrojům, syntetizace poznatků, srovnávání, zobecňování atd.), celkové koncepce a zpracování tématu má práce rysy vědecké monografie a autor prokázal, že je schopen zvládnout vybrané téma na solidní odborné úrovni. Na druhé straně však musím upozornit na některé nedostatky formálního rázu, které zcela zbytečně pozitivně disertace jako kvalifikační práce snižují. Mám tu na mysli v první řadě jazykovou stránku pojednání, které by si zasloužilo na řadě míst zásahy stylistického rázu a zejména eliminaci pravopisných chyb (interpunkce, psaní velkých písmen, shoda přísudku s podmětem). Neodstraněny zůstaly také překlepy. Protože se jedná o vědeckou práci, je nezbytné, aby v ní byly uplatněny zásady pro podobu vědeckého aparátu formulované českou státní normou, příp. územ platným pro vědecké studie (zkracování citací, psaní číslovek, psaní letopočtů, psaní citátů, jednotné psaní křestních jmen, jednota v psaní indexů, uvádění %, akademické tituly, jednotné psaní s a z atd.). V oddílu pramenů a literatury chybí občas uvedení archivního fondu, je třeba důsledně rozlišovat mezi prameny a literaturou (memoáry jsou pramenem), v zásadě by položky uváděné v poznámkovém aparátu měly být obsaženy v závěrečném soupisu (chybí např. Pehrovy práce). Na některých místech bych zvažil zbytečnou popisnost textu a řešil výčty buď převodem do poznámkového aparátu nebo tabulkovým zpracováním (např. s. 104-106, 203-206). Reflektoval jsem občas také publicistický styl a obraty, které mají své místo v monografii určené pro veřejnost, zde by však měl hovořit střízlivý a přesný jazyk vědy. Obsah práce je nefunkční.

Z faktografického hlediska se mně práce jeví jako velmi dobrá, M. Pehr navíc prokazuje dobrou znalost literatury přesahující vymezené téma. Následující poznámky mají charakter doplňků, resp. námětů pro domyšlení, příp. zpřesnění jednotlivých tezí a tvrzení.

1. Na s. 89 jsou závodní organizace KSČ interpretovány jako nový typ stranických útvarů. Doporučoval bych prostudovat počátky KSČ, směrnice o bolševizaci strany a reakci českých komunistů na ně, kdy právě protesty proti příkazu zakládat organizace na závodech vyvolaly (1924) jednu z mnoha vnitrostranických krizí 20. let 20. století.

2. Na s. 93 ve výčtu příslušníků jednotlivých církví figuruje pojem „husité“. Je třeba interpretovat dobově, tehdy žádná husitská církev neexistovala a ani dobový kontext dle mého soudu toto označení nelegitimuje.
3. Pokud jde o paritní zastoupení politických stran v národních výborech (s. 120), resp. nerovnoměrnost zastoupení, je správně poukázáno na „slabost“ politických stran, kterou by bylo záhodno zpřesnit v tom smyslu, že na řadě míst prostě nekomunistické strany nefungovaly, neexistovaly, tudíž také nemohly do NV vyslat svého zástupce.
4. Na s. 122 se ventiluje problém česko-slovenských vztahů (už zde by měl být uvedena odkaz na Rychlíkovu knihu, ne až na s. 142) a je uvedeno, že do května 1946 zůstal poměr nedořešen. Je to zkratka, přece byly uzavřeny 1. a 2. Pražská dohoda (2. 6. 1945 a 11. 4. 1946) a táhlo se to řadu dalších let.
5. Na s. 135 je státní útvar na Slovensku vzniklý v r. 1939 označen jako „Slovenský štát“, s velkým písmenem, což znamená oficiální název. Oficiálně se „štát“ jmenoval Slovenská republika.
6. Zajímavé a podnětné jsou pasáže (s. 139, 262-264) o Národní frontě, které by si podle mého názoru zasloužily důkladnější propracování (jde o nový politický systém – nebo jde jen o posun v chápání pojmu demokracie) s reflexí skutečnosti, že NF není jen československým jevem, ale s tímto fenoménem se setkáváme i v dalších zemích budoucího sovětského bloku v souvislosti s procesy tzv. sovětizace. Naskýtá se totiž otázka, co s teorií J. Vargy a tendencemi pramenícími ze závěrů 7. kongresu KI o jednotné lidové frontě.
7. Pokud jde o analýzu vnitrostranických seskupení, nevím, zda by spíše než o skupinách ve straně (nách) se nemělo uvažovat o skupinách v elitách stran. Je průkazné, že dělení prosakovalo k mase, k členské základně?
8. Na s. 205 se uvažuje o programu KSČ a autor nadhazuje problém politického kalkulu a vážných úmyslů komunistů. Domnívám se, že pokud vezmeme v potaz a rozlišujeme mezi sovětským (stalinským) a národním modelem komunismu (socialismu), pak otázku po vážnosti úmyslů není třeba klást.
9. Sám se delší dobu potýkám s obsahem pojmu „klerikální“ (s. 205). Jaká je to strana? ČSL se před válkou prezentovala jako klerikální? Pokud nevyjasníme pojem, pak se sama prezentovala jako strana zneužívající náboženství k politickým účelům, jak je obecně pojem klerikalismu vykládán?

10. Na předchozí poznámku navazuje glosa na s. 233 o tom, že lidovci zdůrazňovali svoji nekonfesijnost a byli považováni na klerikály. ČSL byla nekonfesijní, nebo otevřená všem konfesím? Není to rozdíl? Kdo je to klerikál? To je označení pro katolíka?
11. Na s. 255 se uvádí, že KSČ měla za první republiky 28 000 členů. Byť výkaz údajů o členské stranické základně je obecným problémem politického stranictví, myslím, že zde je třeba formulovat opatrněji a časově diferencovat. Např. pro období slučovacího sjezdu prameny hovoří o 250 000-300 000-400 000 a odhady o 170 000-400 000 členů, v období 2. sjezdu o 139 000, teprve po 5. sjezdu se počet snižuje (1930 - 27 000, 1933 - 50 600, 1934 - 27 300).
12. Na s. 274 v závěrech by stála za rozvedení teze o proměně politického stranictví ve smyslu eliminace stavovství ve prospěch obhajoby širší škály zájmů. Právě protože jde o závěry, jež musí mít širší platnost a reflektovat širší tendence, nabízí se komparace v rámci celých dějin českého politického stranictví a pochopitelně i v širším, obecném, evropském, středoevropském rámci. Strany jakoby od roku 1861 v českém prostředí uzavíraly kruh svého vývoje.

Závěr

Předložená disertační práce PhDr. Michala Pehra o českých politických stranách v letech 1945-1946 splňuje nároky kladené na pojednání předkládaná k obhajobě v rámci ukončení doktorandského studia. Uchazeč prokázal, že je schopen samostatně vytvořit vědeckou monografii na určité vědecké úrovni. Proto doporučuji, aby tato obsahově kvalitní práce byla přijata a stala se základem pro udělení titulu Ph.D. v oboru politologie.

V Olomouci 3. prosince 2006

prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Dr.
Filozofická fakulta UP v Olomouci